

BOSNA I HERCEGOVINA

IZVJEŠTAJ KOMITETU UJEDINJENIH NARODA ZA LJUDSKA PRAVA
119. ZASJEDANJE, 6-29. MART 2017.

Amnesty International je globalni pokret koji broji više od 7 miliona ljudi koji se zalažu za svijet u kojem će svi uživati ljudska prava.

Naša vizija je da svaka osoba uživa sva prava sadržana u Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima i drugim standardima ljudskih prava.

Mi djelujemo nezavisno od bilo koje vlade, političke ideologije, ekonomskog interesa ili religije – i većinom se financiramo iz članarina i javnih donacija.

© Amnesty International 2017

Ako nije navedeno drugačije, sadržaj ovoga dokumenta zaštićen je Creative Commons licencom (autorstvo, nekomercijalno, bez prerada, međunarodna 4.0 licenca).

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>

Za više informacija posjetite stranicu o dozvolama na našoj web stranici: www.amnesty.org

U slučaju da se autorska prava nad dijelom materijala pripisuju drugom licu, a ne organizaciji

Amnesty International, taj dio materijala nije predmet ove Creative Commons licence..

Prvo izdanje 2017. Godine od

Amnesty International Ltd

Peter Benenson House, 1 Easton Street

London WC1X 0DW, Ujedinjeno Kraljevstvo

Indeks: EUR 63/5554/2017

Originalni jezik: engleski

amnesty.org

**AMNESTY
INTERNATIONAL**

SADRŽAJ

1.	UVOD	4
2.	USTAVNO-PRAVNI OKVIR ZA PROVOĐENJE PAKTA (ČL. 2,6 I 7, PITANJA BR. 4 I 5)	4
2.1.	KRIVIČNI ZAKONI	5
2.2.	NACRT NACIONALNE STRATEGIJE O TRANZICIJSKOJ PRAVDI	5
2.3.	PROGRAM ZA ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA U ORUŽANOM SUKOBU	5
2.4.	NACRT ZAKONA O PRAVIMA ŽRTAVA TORTURE	6
2.5.	BESPLATNA PRAVNA POMOĆ	6
3.	PRAVO NA ŽIVOT, PRISILNI NESTANCI I ZABRANA TORTURE I OKRUTNOG, NEČOVJEČNOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ILI KAŽNJAVANJA (ČL. 3, 6, 7, 9 I 14, PITANJE BR. 14)	7
3.1.	PRISTUP PRAVDI I ODŠTETI	7

1. UVOD

Amnesty International dostavlja ovaj izvještaj Komitetu Ujedinjenih naroda za ljudska prava (Komitet) uoči razmatranja trećeg periodičnog izvještaja o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (Pakt) u Bosni i Hercegovini (BiH). U ovom dokumentu Amnesty International izražava zabrinutost u vezi s nizom pitanja na Listi pitanja Komiteta koja bi trebalo uzeti u obzir prilikom razmatranja Izvještaja kojeg je podnijela država BiH.¹

Ova zabrinutost se odnosi na kršenja ljudskih prava povezanih sa nasljeđem oružanih sukoba u BiH od 1992. do 1995. godine, uključujući kontinuiran neuspjeh vlasti da usvoje i provedu zakonski i politički okvir kako bi se osobama koje su preživjele seksualno nasilje tokom rata omogućio potpun i efikasan pristup pravdi i reparaciji.²

2. USTAVNO-PRAVNI OKVIR ZA PROVOĐENJE PAKTA (ČL. 2,6 I 7, PITANJA BR. 4 I 5)

U Zaključnim zapažanjima na periodični izvještaj BiH iz 2012. godine, Komitet za ljudska prava je naložio BiH da, između ostalog, “osigura da sudska vlast u oba entiteta učini sve napore na usklađivanju zakonodavstva o ratnim zločinima, te da se optužbe za ratne zločine ne podnose prema zastarjelom Krivičnom zakonu bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije koji ne priznaje određena krivična djela kao zločine protiv čovječnosti.”³ Komitet je nadalje preporučio da BiH treba da “poduzme učinkovite mjere kako bi osobe koje su preživjele seksualno nasilje i torturu imale jednak pristup pravdi i naknadi štete,” i da “usklađi invalidnine među entitetima i kantonima tako da osobna invalidnina za civilne žrtve bude usklađena sa osobnom invalidninom za ratne veterane.”⁴ U januaru 2011. godine, Komitet UN protiv torture preporučio je da vlasti BiH “bez odlaganja usvoje Nacrt zakona o pravima žrtava rata i civilnih žrtava rata i Strategiju za tranzicijsku pravdu kako bi se u potpunosti zaštitila prava žrtava, uključujući obezbjeđenje naknade štete i što potpunije rehabilitacije sa ciljem postizanja fizičkog i psihičkog oporavka i njihove društvene integracije.”⁵ Komitet UN za eliminaciju diskriminacije protiv žena preporučio je 2013. godine da BiH “ubrza usvajanje preostalih nacrta zakona i programa da bi sve žene žrtve seksualnog nasilja u ratu imale učinkovit pristup pravdi, uključujući odgovarajuću naknadu štete, kao što su Nacrt zakona o pravima žrtava torture i civilnih žrtava rata, Program za žrtve seksualnog nasilja u sukobu i torture (2013-2016) i Nacrt strategije o tranzicijskoj pravdi u cilju poboljšanja pristupa pravdi,” i “da razvije sveobuhvatni pristup kako bi se unaprijedio status i položaj svih žena žrtava rata, uključujući borbu protiv stigme koja se pripisuje seksualnom nasilju; da proširi obezbjeđenje mjera odštete, podrške, rehabilitacije i beneficija i svim ženama žrtvama obezbjedi jednak pristup takvim uslugama, neovisno od mjesta prebivališta.”⁶

Amnesty International pozdravlja napore vlasti BiH tokom posljednjih godina, posebno Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH i Ministarstva pravde BiH, na unaprijeđenju preporučenog zakonodavnog

¹ Lista pitanja Komiteta koja će se razmatrati prilikom pregleda trećeg periodičnog izvještaja u skladu s Međunarodnom konvencijom o građanskim i političkim pravima (ICCPR) može se naći na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G15/267/93/PDF/G1526793.pdf?OpenElement>. Izvještaj BiH je dostupan na: http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CCPR%2fC%2fBIH%2f3&Lang=en

² Amnesty International je 2009. i nedavno 2015. i 2016. godine, proveo istraživačke misije u BiH sa posebnim fokusom na osobe koje su preživjele seksualno nasilje u oružanom sukobu sa ciljem sakupljanja podataka o statusu preživjelih i o njihovom pristupu reparaciji i javnim uslugama. Tokom ovih misija, organizacija se sastala sa relevantnim lokalnim i međunarodnim akterima, predstavnicima međunarodne zajednice, predstavnicima civilnog društva, te udruženja žrtava i preživjelih seksualnog nasilja. Vidi ranije publikacije Amnesty Internationala, uključujući “Bosna i Hercegovina: Stari zločini, ista patnja: nema pravde za preživjele silovanja u ratu u sjeveroistočnoj Bosni i Hercegovini”, AI Index: EUR 63/002/2012, 29. mart 2012, dostupno na: <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR63/006/2009/en/> i “Bosna i Hercegovina: ‘Čija pravda?’: Žene Bosne i Hercegovine još čekaju”, AI Index: EUR 63/006/2009, 30. septembar 2009, dostupno na: <https://www.amnesty.org/en/documents/EUR63/006/2009/en/>

³ Komitet UN za ljudska prava, Zaključna opažanja o drugom periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine, tačka 8, CCPR/C/BIH/CO/2, 13. novembar 2012.

⁴ Komitet UN za ljudska prava, Zaključna opažanja o drugom periodičnom izvještaju Bosne i Hercegovine, tačka 7, CCPR/C/BIH/CO/2, 13. novembar 2012.

⁵ Komitet UN protiv torture, Zaključna razmatranja kombinovanog drugog do petog periodičnog izvještaja Bosne i Hercegovine, tačka 18, CAT/C/BIH/CO/2-5, 20. januar 2011.

⁶ Komitet UN za eliminaciju diskriminacije nad ženama, Zaključna razmatranja na kombinovani četvrti i peti periodični izvještaj Bosne i Hercegovine, tačka 10, CEDAW/C/BIH/CO/4-5, 30. jul 2013.

okvira i okvira politike, te predlaganju mjera za rješavanje prava civilnih žrtava rata. Međutim, Amnesty International smatra da BiH općenito nije uspjela da u potpunosti provede pomenute preporuke i sa zabrinutošću zapaža da uporna nesposobnost i nespремnost vlasti da se dogovore oko donošenja ovih bitnih mjera i dalje spriječava preživjele da 22 godine nakon sukoba ostvare svoja prava. Organizacija je zabrinuta što vlasti u BiH nastavljaju da ignorišu svoje obaveze da preživjelima, posebno osobama koje su preživjele ratno seksualno nasilje, osiguraju pune i efikasne mjere reparacije, uključujući pravo na restituciju, kompenzaciju, rehabilitaciju, zadovoljenje i jemstvo o neponavljanju.

2.1. KRIVIČNI ZAKONI

Amnesty International pozdravlja usvajanje izmjena i dopuna Krivičnog zakona BiH kojima se seksualno nasilje kao ratni zločin i zločin protiv čovječnosti definiše u skladu sa standardima međunarodnog krivičnog prava i sudskom praksom međunarodnih sudova i tribunala, kao i sa prethodnim preporukama Komiteta Ujedinjenih naroda protiv torture. Ovim izmjenama i dopunama ukida se raniji uvjet o upotrebi sile, tj. zahtjev dokazivanja da je krivično djelo izvršeno upotrebom sile ili pod prijetnjom upotrebe sile zbog kojeg se smatralo da je do spolnog odnosa došlo bez pristanka samo u okolnostima koje podrazumijevaju direktnu upotrebu sile ili prijetnju upotrebom sile.⁷

Međutim, Amnesty International izražava zabrinutost što entitetski sudovi i sud Brčko distrikta nastavljaju da primjenjuju Krivični zakon bivše Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) u procesuiranju zločina počinjenih tokom oružanih sukoba. Krivični zakon SFRJ ima ozbiljne propuste, uključujući to što u krivična djela ne ubraja zločine protiv čovječnosti i ne priznaje komandnu odgovornost kao oblik krivične odgovornosti, što je u suprotnosti sa međunarodnim standardima. Krivični zakon SFRJ definiše silovanje kao ratni zločin, ali isključuje čitav niz krivičnih djela seksualnog nasilja priznatih u međunarodnom pravu (uključujući seksualno ropstvo i prisilnu trudnoću), pa stoga ne predstavlja odgovarajući normativni okvir za rješavanje pitanja seksualnog nasilja u oružanim sukobima.⁸

2.2. NACRT NACIONALNE STRATEGIJE O TRANZICIJSKOJ PRAVDI

Amnesty International izražava zabrinutost zbog neuspjeha BiH da usvoji Nacrt nacionalne strategije o tranzicijskoj pravdi, kojeg je 2011/2012. godine pripremlilo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH. Nacrt strategije propisuje sveobuhvatnu platformu za obezbjeđenje efikasnog pristupa reparaciji, socijalnoj pomoći i službama podrške za sve civilne žrtve rata, uključujući osobe koje su preživjele seksualno nasilje, bez obzira na mjesto prebivališta. Tekst Strategije nije uspio dobiti podršku za usvajanje 2012. godine nakon što je Vlada Republike Srpske iznijela primjedbe na dijelove dokumenta.⁹ Do datuma pisanja ovog izvještaja nije bilo naznaka da postoji politička spremnost za usvajanje ovog dokumenta.¹⁰

2.3. PROGRAM ZA ŽRTVE SEKSUALNOG NASILJA U ORUŽANOM SUKOBU

Vlasti BiH nisu usvojile Program za žrtve seksualnog nasilja u oružanom sukobu. Cilj Programa, kojeg su 2011. godine zajednički pokrenuli Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH i Fond UN za stanovništvo (UNPFA), jeste da se stvore instrumenti pomoću kojih će se preživjelima osigurati pristup reparaciji. Pored predloženih rješenja za poboljšanje socijalne i ekonomske situacije preživjelih i smanjenje stigme s kojom se suočavaju u društvu, Program definiše osnovu za ostvarenje prava preživjelih na socijalnu i zdravstvenu zaštitu na lokalnom nivou i pruža konkretne mjere za ekonomsko osnaženje. Program je završen 2012. godine i poslan entitetima na zvanično razmatranje. Kako Vlada Republike Srpske nije dostavila svoje mišljenje o tekstu, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH nikad ga nije podnijelo Vijeću ministara BiH

³ Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakona BiH od 19. maja 2015, Službene novine Federacije BiH br. 40/15. Vidi čl. 9 i 10 o relevantnim izmjenama čl. 172 (*zločini protiv čovječnosti*) i 173 (*ratni zločini protiv civila*), koji definišu osnove seksualnog nasilja.

⁸ Prema odredbama Krivičnog zakona SFRJ iz 1976. godine koje se odnose na ratne zločine, seksualno nasilje se može procesuirati kao tortura, nečovječno postupanje ili kao uzrok velikog stradanja ili teške povrede tjelesnog integriteta ili zdravlja. Vidi: poglavlje XVI Krivičnog zakona SFRJ, naslov "Krivična djela protiv čovječanstva i međunarodnog prava". Također, vidi: Organizacija za evropsku sigurnost i saradnju (OSCE), Borba protiv nekažnjivosti seksualnog nasilja u oružanom sukobu u Bosni i Hercegovini: Napredak i izazovi, Analiza krivičnih postupaka pred sudovima Federacije Bosne i Hercegovine, Republike Srpske i Brčko distrikta BiH od 2004. do 2014. godine", Sarajevo, jun 2015.

⁹ Komitet UN protiv torture, izvještaj države članice o šestom periodičnom izvještaju, tačka 214, CAT/C/BiH/6, 17. maj 2016.

¹⁰ Intervju s predstavnicima Ministarstva pravde BiH, organizacijama civilnog društva i međunarodnim organizacijama obavljeni tokom istraživačkih misija, Sarajevo, septembar i novembar 2016.

na usvajanje.¹¹ Agencije Ujedinjenih nacija u BiH primjenjuju nekoliko segmenata programa, ali Amnesty International sa zabrinutošću opaža kontinuirani neuspjeh vlasti u BiH da provedu svoje obaveze i riješe pitanja koja se odnose na prava preživjelih žrtava seksualnog nasilja u ratu.

2.4. NACRT ZAKONA O PRAVIMA ŽRTAVA TORTURE

Nacrt zakona o pravima žrtava torture BiH nije usvojen do datuma pripreme ovog izvještaja. Prethodna tri pokušaja da se usvoji nacrt zakona bila su neuspješna budući da podnijete verzije nisu uspjele dobiti potrebnu političku podršku u Vijeću ministara BiH. Pored trenutnog opšteg političkog zastoja koji utječe na sve inicijative na državnom nivou, predstavnici Republike Srpske ne sudjeluju u najnovijim naporima Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice BiH na izradi nacrtu zakona za cijelu BiH kroz inter-resornu radnu grupu.¹² Nije jasno da li će verzija nacrtu izrađena bez predstavnika entiteta dobiti neophodnu podršku za usvajanje i provođenje.

U decembru 2016. godine Vlada Republike Srpske predstavila je Prednacrt zakona o žrtvama ratne torture RS. Iako se prednacrtom zakona namjerava riješiti status i osigurati socijalna pomoć za preživjele, Amnesty International izražava zabrinutost što su neka od predloženih rješenja isuviše restriktivna ili nejasna, te bi mogla da isključe mnoge preživjele i njihove porodice.¹³ Osim toga, naša organizacija smatra da se zakon kojim se garantuju prava preživjelima i njihovim porodicama mora donijeti na nivou države da bi se osigurao jednak pristup svima.

Okvirni zakon o pravima žrtava torture na nivou BiH je preostala obaveza BiH prema Konvenciji UN protiv torture i treba da obezbijedi svim žrtvama torture i civilnim žrtvama rata jednak status i pristup pravima i zaštiti bez obzira na to gdje žive u BiH. Trenutno se ova pitanja i dalje regulišu na entitetskom nivou i na nivou Brčko distrikta i na suštinski diskriminatoran način jer status civilnih žrtava rata i njihov pristup pravima ovise o mjestu prebivališta umjesto da budu univerzalno garantirana na nivou države.¹⁴

2.5. BESPLATNA PRAVNA POMOĆ

Amnesty International pozdravlja usvajanje Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći BiH u novembru 2016. godine. Zakon bi trebao olakšati pristup pravdi pred sudovima na državnom nivou socijalno ugroženim građanima, kao i žrtvama ratnog seksualnog nasilja. Međutim, sistem besplatne pravne pomoći u BiH ostaje općenito fragmentiran, a nedostaju i odgovarajući pravni propisi na nivou Federacije i dva kantona u Federaciji.¹⁵ Osim toga, agencije za besplatnu pravnu pomoć nisu u potpunosti funkcionalne u barem dva kantona u Federaciji, a odjel za besplatnu pravnu pomoć pri Ministarstvu pravde BiH još uvijek nije uspostavljen. Nepotpuna usklađenost i nedostatak integrisanog sistema besplatne pravne pomoći sprječava obezbjeđenje dosljednog, nediskriminirajućeg i efikasnog sistema besplatne pravne pomoći širom zemlje, uključujući i za preživjele ratnog seksualnog nasilja koji spadaju u ugrožene grupe stanovništva.¹⁶

Amnesty International poziva vlasti u BiH da:

- osiguraju da se na entitetskom nivou izmijeni i dopuni pravni okvir koji se odnosi na krivična djela seksualnog nasilja kako bi bio u skladu sa međunarodnim pravom i standardima;
- usvoji Strategiju za tranzicijsku pravdu;
- usvoji Program za žrtve seksualnog nasilja u oružanom sukobu;
- usvoji Zakon o pravima žrtava torture;

¹¹ Komitet UN za ljudska prava, TRIAL & Udruženje organizacija civilnog društva: Pismeno obavještenje o usvajanju Liste pitanja Komiteta za ljudska prava koja se odnose na Bosnu i Hercegovinu, tačka 64, CCPR/C/BiH/3, jul 2015

¹² Intervju s predstavnicima Ministarstva pravde, Sarajevo, novembar 2016.

¹³ Slično postojećem Zakonu o zaštiti civilnih žrtava rata u RS, prednacrt zakona o zaštiti žrtava ratne torture isključuje osobe "koje su bile članovi neprijateljskih snaga ili njihovi pomagači". Obzirom na složenu prirodu oružanih sukoba 1992-2005. godine i teškoća da se s preciznošću utvrdi status i privrženost preživjelih i njihovih obitelji, ova odredba bi se mogla protumačiti kao odredba koja isključuje mnoge žrtve

¹⁴ Kao rezultat različitih i neusklađenih zakona na različitim nivoima vlasti i složenosti ustavne strukture koja ne podstiče njihovu djelotvornu suradnju, preživjeli čije je prebivalište u nekim dijelovima zemlje imaju pristup naknadama koje su znatno niže od onih koje primaju preživjeli s prebivalištem u drugim dijelovima zemlje. Kao što je već primjećeno, mnogi preživjeli u RS ne mogu da dobiju status civilne žrtve rata i odgovarajuću pomoć zbog stroge primjene krajnjih rokova, zahtjeva koji se odnose na prebivalište, pretjeranu dokumentaciju i teret dokazivanja koji je teško ispuniti

¹⁵ Evropska komisija, "Izvještaj za Bosnu i Hercegovinu 2016", str. 26 dostupno na: https://ec.Europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/pdf/key_documents/2016/20161109_report_bosnia_and_herzegovina.pdf

¹⁶ Komitet UN za ljudska prava, TRIAL & Udruženje organizacija civilnog društva: Pismeno obavještenje povodom usvajanja Liste pitanja Komiteta za ljudska prava koja se odnose na Bosnu i Hercegovinu, tačka 70, CCPR/C/BiH/3, jul 2015

- osigura da se na svim nivoima vlasti usvoje odgovarajući pravni propisi o besplatnoj pravnoj pomoći i postojeći pravni propisi usklade sa Zakonom BiH o besplatnoj pravnoj pomoći;
- osigura da se agencijama besplatne pravne pomoći na svim nivoima namijene adekvatni resursi i kapaciteti kako bi se civilnim žrtvama rata, a posebno preživjelima ratnog seksualnog nasilja, obezbijedio efikasan pristup besplatnoj pravnoj pomoći i pravičan pristup pravdi bez obzira na mjesto prebivališta.

3. PRAVO NA ŽIVOT, PRISILNI NESTANCI I ZABRANA TORTURE I OKRUTNOG, NEČOVJEČNOG ILI PONIŽAVAJUĆEG POSTUPANJA ILI KAŽNJAVANJA (ČL. 3, 6, 7, 9 I 14, PITANJE BR. 14)

3.1. PRISTUP PRAVDI I ODŠTETI

BiH ima obavezu da obezbijedi potpunu i adekvatnu odštetu, što zahtijeva da vlasti poduzmu konkretne mjere da riješe pitanje patnje žrtava i njihovih porodica i da im pomognu da ponovo izgrade svoje živote. U kontekstu masovnih zločina počinjenih tokom rata u BiH, reparacija igra posebno važnu ulogu u obnovi života pojedinaca i života zajednice otkrivanjem istine i priznavanjem težine te posljedica počinjenih zločina. Ovo je posebno važno za osobe koje su preživjele seksualno nasilje kao ratni zločin, a koje često nevoljno traže svoja prava zbog stigme koja se pripisuje silovanju. Dodatno, kako bi se osigurala efikasna istraga krivičnih djela seksualnog nasilja proizašlih iz oružanog sukoba i gonjenje odgovornih bez odlaganja, BiH ima obavezu da žrtvama omogući efikasan pravni lijek.

NAKNADA ŠTETE

Amnesty International pozdravlja odluke sudova u BiH da započnu sa dodjeljivanjem novčane kompenzacije žrtvama ratnog seksualnog nasilja u krivičnim postupcima.¹⁷ Međutim, organizacija izražava zabrinutost zbog nedavno donesenog stava Ustavnog suda BiH da zahtjevi za naknadu nematerijalne štete podliježu zastari, te da takvi zahtjevi mogu biti upućeni isključivo prema počiniteljima, a ne prema državi ili entitetima, eliminišući time supsidijarnu odgovornost države za naknadu počinjene štete.¹⁸ Ako se ovo doda već ionako maloj vjerovatnoći naplaćivanja dodijeljene naknade od počinitelja, stav Ustavnog suda će još više ograničiti mogućnost žrtava da efikasno potražuju i ostvaruju odštetu kao vid obeštećenja za pretrpljeno nasilje. Amnesty International sa zabrinutošću zapaža da u BiH ne postoji fond za naknadu štete ili drugi mehanizmi obeštećenja za žrtve krivičnih djela u slučajevima gdje počinitelji nisu u mogućnosti da plate štetu. Novčana naknada je važan element restorativne pravde koji bi mogao pomoći ublažavanju finansijskih teškoća sa kojim se suočavaju mnoge osobe koje su preživjele silovanje tokom rata.

Amnesty International također izražava zabrinutost što se od većine žrtava i dalje zahtijeva da traže naknadu štete u odvojenim parničnim postupcima pred lokalnim sudovima koji ne primjenjuju iste standarde, niti imaju adekvatne kapacitete za zaštitu svjedoka.¹⁹ Zasebni parnični postupci kompromituju povjerljivost i često izlažu žrtve nepotrebnom ponovnom traumatiziranju. Kada traže odštetu pred parničnim sudovima, žrtve podnose sav teret dokazivanja, moraju angažirati advokata i odgovorne su za plaćanje sudskih troškova. S obzirom na socijalno-ekonomski status preživjelih, od kojih većina preživljava na marginama društva, ovi troškovi dodatno obeshrabuju podnošenje zahtjeva za obeštećenje.²⁰ Parnični postupci pred lokalnim

¹⁷ Dvije odluke pred sudom BiH potvrđene su u drugom stepenu. Vidi *BiH v. Marković Bosiljko*, Slučaj br. S1 1 K 012024 15 KRZ, 29. februar 2016. i *BiH v. Slavko Savić*, Slučaj br. S1 1 K 017213 15 KRZ, 24. novembar 2015.

¹⁸ Vidi, npr. pozivanje na Odluku Ustavnog suda BiH od 10. novembra 2015, na: <http://www.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jspx?id=58140>, i Odluku od 21. septembra 2016, koja je dostupna na: <http://www.pravosudje.ba/vstv/faces/vijesti.jspx?id=63824>, te *Mustava Karahasanović i drugi v. Republike Srpske*, Ustavni sud BiH, AP-4128, 28. mart 2014.

¹⁹ TRIAL, "Izvršenje zahtjeva žrtava rata za naknadu štete u krivičnim postupcima u Bosni i Hercegovini – stanje, izazovi i perspektive", Sarajevo 2016, i TRIAL, "Obeštećenje preživjelih u krivičnim postupcima: Perspektive sa terena, decembar 2016", dostupno na: https://trialinternational.org/wp-content/uploads/2016/11/TRIAL-International-compensation-publication_EN_web.pdf

²⁰ TRIAL, "Obeštećenje preživjelih", Komitet UN za ljudska prava, TRIAL & Udruženja organizacija civilnog društva: Pismeno obavještenje povodom usvajanja Liste pitanja Komiteta UN za ljudska prava za Bosnu i Hercegovinu, tačka 98, CCPR/C/BiH/3, jul 2015. Ovo je potvrđeno u intervjuu Amnesty Internationala sa Nedžlom Šehić, odvjetnicom koja predstavlja žrtve koje su podnijele zahtjeve za naknadu štete za krivična djela seksualnog nasilja počinjena u ratu.

sudovima u BiH redovno završavaju odbacivanjem zahtjeva po osnovu zastare i prisiljavaju preživjele da plaćaju visoke sudske troškove ili da se suoče sa oduzimanjem imovine.²¹

SOCIJALNA POMOĆ I INVALIDNINE

U odsustvu integrisanog zakona na državnom nivou, preživjeli nastavljaju da ostvaruju svoja prava na nivou entiteta i Brčko distrikta. Amnesty International izražava zabrinutost što u većem dijelu države, posebno u ruralnim sredinama, preživjeli nisu u mogućnosti da uživaju pravo na reparaciju. Pored suočavanja sa velikim brojem zakonskih prepreka kako bi ostvarili socijalnu zaštitu dostupnu civilnim žrtvama rata, osobe koje su preživjele seksualno nasilje tokom rata, a žive u različitim dijelovima BiH, imaju pravo na neujednačene pakete socijalne pomoći, a u nekim slučajevima potpuno su isključene iz sistema.²²

Zakon o zaštiti civilnih žrtava rata RS ne priznaje osobe koje su preživjele seksualno nasilje u ratu kao zasebnu kategoriju civilnih žrtava rata.²³ Zakon propisuje januar 2007. godine kao striktan rok za podnošenje zahtjeva. Posljedica toga je da veliki broj preživjelih nije uspio ostvariti status i pravo na mjesečnu penziju i druge beneficije koje su dostupne civilnim žrtvama, uključujući besplatnu zdravstvenu zaštitu, rehabilitaciju i psihološku podršku. Kako bi ostvarila pravo na status i odgovarajuću socijalnu pomoć u RS, osoba mora dokazati najmanje 60% tjelesnog oštećenja. Time su isključene mnoge osobe koje su preživjele silovanje u oružanom sukobu a koje često ne mogu priložiti medicinski dokaz o fizičkom invaliditetu, te koje obično pate od teškoća koje nisu fizičke prirode.

U poređenju, Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom Federacije BiH pruža nešto bolju zaštitu osobama koje su preživjele seksualno nasilje.²⁴ Federalni Zakon priznaje preživjele kao zasebnu kategoriju i propisuje obavezu da dokažu da su pretrpjeli seksualno nasilje tokom rata, ali ne i dokaz o tjelesnom oštećenju. Izmjenama i dopunama Zakona koje su usvojene 2016. godine uvedena je nezavisna stručna komisija zadužena za izdavanje potvrda preživjelima. Do dostavljanja ovog izvještaja vlasti Federacije još nisu usvojile pravilnik kojim se uspostavlja komisija, te ovo tijelo nije počelo sa radom, što je dovelo do zastoja u procesima procjena, a time i pristupu pomoći za nove podnosiocima zahtjeva.²⁵

Izmjenama i dopunama Odluke o zaštiti civilnih žrtava rata u Brčko distriktu iz 2015. godine, ukinuta je ranija diskriminatorska odredba kojom se status preživjelog seksualnog nasilja prizinavao samo onima koji su pored dokaza o tjelesnom oštećenju mogli dokazati da je počinitelj pronađen i osuđen.²⁶ Sadašnje odredbe su manje restriktivne i priznaju psihičku ozljedu kao osnovu za status, ali zahtijeva potvrdu da je žrtva pretrpjela seksualno nasilje i medicinski dokaz o trajnoj psihičkoj traumi koje izdaje nezavisna stručna komisija.²⁷ Udruženja koja predstavljaju preživjele kritikovala su konkretne prijedloge za imenovanja u članstvo ove komisije. U vrijeme izrade ovog izvještaja, komisija još nije bila počela s radom.

Amnesty International izražava zabrinutost zbog velikih razlika u zakonima kojima se reguliše status preživjelih ratnog seksualnog nasilja te, kao u slučaju RS, restriktivnih kriterija i preobimne dokumentacije koja je potrebna da bi se ostvarilo ovo pravo. Postoji dodatna zabrinutost što je samo mali broj od procijenjenih 20.000 žrtava ikada uspio ostvariti status civilne žrtve rata: 800 u Federaciji, te značajno niži broj u RS i Brčko distriktu.²⁸

AKTIVNOSTI PREDUZETE NA USKLADIVANJU INVALIDNINA

U oba entiteta, civilne žrtve rata, uključujući preživjele ratnog seksualnog nasilja, nastavljaju da se suočavaju sa diskriminacijom u odnosu na ratne vojne invalide. Ovo se manifestuje u znatno nižim naknadama – često u iznosu od 70% od maksimalne mjesečne naknade za ratne vojne invalide.

U Federaciji, preživjeli ostvaruju status civilne žrtve rata na nivou entiteta, ali svoju mjesečnu naknadu primaju u kantonu u kojem žive. Mjesečna naknada varira od kantona do kantona pošto Federacija obezbjeđuje 70% sredstava, a kantoni ostatak, i to ne uvijek blagovremeno.

²¹ Intervju sa predsjednikom Udruženja logoraša BiH, Sarajevo, novembar 2016.

²² Ove nalaze su potvrdile istraživačke misije Amnesty Internationala u BiH u novembru 2014, maju 2015, julu i novembru 2016. godine, čiji je cilj bio sakupljanje informacija o statusu preživjelih seksualnog nasilja u oružanom sukobu i njihovom pristupu reparaciji i odgovarajućim službama. Amnesty International je obavio intervjue sa udruženjima preživjelih, međunarodnim organizacijama i drugim zainteresiranim akterima.

²³ Zakon o zaštiti civilnih žrtava rata RS, Službeni glasnik RS, br. 25/93, 32/94, 37/07, 60/07.

²⁴ Zakon o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava u ratu i obitelji sa djecom FBiH, Službene novine FBiH br. 36/99, 54/04, 39/06, 10/16.

²⁵ Intervju s predstavnicima Ministarstva rada i socijalne politike FBiH, Sarajevo, novembar 2016.

²⁶ Odluka o zaštiti civilnih žrtava rata, Brčko distrikt, Službene novine Federacije BiH, Brčko distrikt, 33/2012 i 15/2015.

²⁷ Odluka o zaštiti civilnih žrtava rata, Brčko distrikt, čl. 2.

²⁸ Ministarstvo rada i socijalne politike FBiH

Ministarstvo rada i socijalne politike Federacije pripremlilo je Nacrt zakona o jedinstvenom principu i okviru materijalne podrške za osobe sa invaliditetom u cilju rješavanja nejednakog nivoa socijalne pomoći između civilnih žrtava rata i ratnih vojnih invalida. Međutim, u vrijeme izrade ovog izvještaja zakon je još čekao na usvajanje u Domu naroda Parlamenta Federacije BiH.

Amnesty International poziva vlasti u BiH da:

- nastavu sa praksom dodjeljivanja finansijske kompenzacije preživjelim ratnog seksualnog nasilja u sklopu krivičnih postupaka pred Sudom BiH i entitetskim sudovima. Ovim se ne isključuje pravo podnošenja i dodjeljivanja imovinsko-pravnih zahtjeva u parničnim postupcima bez obzira da li postoji krivična presuda direktnog počinioca;
- uspostave fond za naknadu štete preživjelim ratnog seksualnog nasilja, a posebno u slučajevima gdje počinitelj nije u stanju da plati odštetu;
- donesu mjere kojima bi se preživjeli ratnog seksualnog nasilja oslobodili tereta troškova po podnesenim imovinsko-pravnim zahtjevima tokom građanskih postupaka;
- usvoje Zakon o zaštiti civilnih žrtava rata BiH, te u međuvremenu osiguraju da su zakoni koji regulišu status, prava i socijalnu zaštitu za preživjele ratnog seksualnog nasilja u potpunosti usklađeni i da pružaju jednaku zaštitu za sve žrtve bez obzira na to gdje žive u BiH;
- provedu mjere za otklanjanje razlika između nivoa socijalne pomoći koja je dostupna civilnim žrtvama rata, uključujući preživjelim ratnog seksualnog nasilja, i socijalne pomoći koju uživaju ratni vojni invalidi.

**AMNESTY INTERNATIONAL
JE GLOBALNI POKRET ZA
LJUDSKA PRAVA.
KADA SE NEPRAVDA DEŠI
JEDNOJ OSOBI TO SE TIČE
SVIH NAS.**

CONTACT US

info@amnesty.org

+44 (0)20 7413 5500

JOIN THE CONVERSATION

www.facebook.com/AmnestyGlobal

[@AmnestyOnline](https://twitter.com/AmnestyOnline)

BOSNA I HERCEGOVINA

PODNEŠAK ODBORU ZA LJUDSKA PRAVA UJEDINJENIH NARODA, 119.
ZASJEDANJE, 6-29. MART 2017.

Amnesty International dostavlja ovaj podnesak Komitetu za ljudska prava (Komitet) Ujedinjenih naroda (UN) uoči razmatranja trećeg periodičnog izvještaja o primjeni Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima (Pakt) u Bosni i Hercegovini (BiH). U ovom dokumentu Amnesty International ističe svoju zabrinutost u vezi s nizom pitanja na Listi pitanja Komiteta koja će se uzimati u obzir prilikom razmatranja Izvještaja BiH.¹

Ova pitanja se odnose na kršenja ljudskih prava povezanih sa nasljeđem sukoba u BiH od 1992 do 1995. uključujući kontinuiran neuspjeh vlasti da usvoji i primjeni zakonski i politički okvir kako bi se osobama koje su preživjele seksualno nasilje tokom rata omogućio pun i efikasan pristup pravdi i reparaciji.